

Har intervjuet 40 akademikere: Sosiolog bekymra for situasjonen ved norske universiteter

Norske akademikere bruker mye tid på å skrive søknader og konkurrere om plassen i prestisjetidsskrifter. Det kan gjøre akademia mindre fritt og nyskapende, advarer sosiolog Hannah Løke Kjos.

I sin doktorgradsavhandling har Hannah Løke Kjos ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo intervjuet 40 akademikere innen biologi, filosofi og økonomi ved et anonymisert norsk universitet.

Hun finner et akademia hvor nyttetenkning, tidsstyring og spesifikke finansieringsordninger er med å styre mye av hverdagen til de ansatte.

– Et hovedfunn er at kriteriene for å motta forskningsmidler setter tydelige rammer for hva universitetene faktisk forsker på, sier Kjos.

– Det blir likevel feil å anta at styring kun kommer utenfra. Universitetet sjøl og enkeltakademikere «lar» seg også styre ved å handle i tråd med disse strukturene.

Færre rom hvor uventa ting kan skje

Av de tre fagfeltene Hannah Løke Kjos har undersøkt, er biologi mest utsatt for styring gjennom prosjektfinansiering.

Det handler mye om at forskning innenfor biologifaget kan være nokså kostnadskrevende, tror doktorgradsstipendiaten.

– Vi veit fra internasjonale studier at fagfelt som er mer avhengige av eksterne midler oftere må tilpasse forskningen si til finansørens ønsker. Dette gjenfinner jeg i mitt materiale, sier Kjos.

Styring kan ikke heller ses på som utelukkende negativt, poengterer hun. Flere av informantene forteller om at det å skaffe ekstern prosjektstøtte eller forske på «nyttige» ting kan være gode utviklingstrekk.

Samtidig påpeker Kjos at man må være bevist hva dreiningen mot mer ekstern finansering betyr for forskninga.

Flere av informantene opplever at prosjektsøknadene må inneholde en bestemt nytteverdi, hvis de skal få gjennomslag hos blant andre Norges forskningsråd (NFR). Også i ordninger som på papiret skal gi støtte til fri grunnforskning.

– Da blir det færre rom i akademia hvor uventa ting kan skje.

Nyttetenkning gjør universitetene mindre nyttige

I doktorgradsavhandlinga undersøker Hannah Løke Kjos prosjektlogikken hun finner at preger akademia.

– Detaljerte tre–fireårsplaner med klare «leveranser» er ofte en forutsetning for støtte, sier hun.

[Internasjonal forskning](#) viser at det er vanskeligere å få støtte til risikable prosjekter fordi man ikke kan argumentere for akkurat hva som vil komme ut av forskninga. Dette er en tendens som også dukker opp i Kjos sitt materiale.

– Min store frykt er at akademia blir for strømlinjeforma. Det Forskningsrådet gjør nå, med å kjøre prosjektsøknader inn i et sånt strengt skjema, kan nok bidra til den strømlinjeforminga. Det er også litt ironisk at man er så opptatt av innovasjon og nyskapning, samtidig som mange må si nøyaktig hva de skal finne ut før de i det hele tatt har begynt, sier Kjos.

– Jeg tenker at den pågående kulturen kan gjøre akademia veldig mye flatere.

Hun synes det er bekymringsverdig når erfarne forskere opplever at de stadig må oppfylle krav om samfunnsnytte, også når de driver rein grunnforskning.

– Universitetet er det stedet i samfunnet hvor man skal ha gode betingelser for å bedrive grunnforskning.

A-lag og B-lag

I avhandlinga analyserer Hannah Løke Kjos ikke utelukkende finansieringsordninger, men også interne styringssystemer ved universitetet, særlig tidbanksystemer og ordninga med å bli «kjøpt ut» av undervisning.

Hun forteller at de fleste norske universiteter og høyskoler i dag har detaljerte systemer for å beregne hvor mye tid ulike oppgaver skal ta. Forelesning, veiledning, sensur, administrasjon – alt har sin faktor.

– Det er ikke staten som bestemmer disse systemene, men institusjonene sjøl, sier hun.

Systemene henger også sammen med ekstern finansiering, ifølge doktorgradsstipendiaten.

– Det er nettopp fordi man har et sånt tidssystem at akademikerne kan «kjøpes ut».

Prosjektmidler benyttes for å «løsrive» en professor fra undervisning, sier Kjos.

Hun finner at dette både påvirker arbeidshverdagen og bidrar til å skape et tydelig hierarki:

– Jeg ser en todeling i staben, et slags A- og B-lag. De mest meritterte forskerne blir ofte kjøpt ut av undervisning. Andre tar en stadig større del av undervisningsbyrden, sier Kjos.

– Praksisen utfordrer idealet om en enhet mellom forskning og undervisning, som har vært viktig i norsk academia.

Mot mer lukka universiteter?

Til sammen peker funnene i avhandlinga til Hannah Løke Kjos i retning av et mer hierarkisk academia, der noen får stadig mer tid og midler til å forske, mens andre gjør mer undervisning og drift. Samtidig blir alle målt etter indikatorer og prestasjonskrav.

– Jeg er bekymra for at academia lukker seg mer om seg sjøl. At man blir mer opptatt av karriere, publisering i topptidsskrifter og det å skaffe penger, enn av undervisning, formidling og deltakelse i den breiere samfunnsdebatten, sier Kjos.

Dette er særlig alvorlig, mener sosiologen, fordi tendensen kan gi ammunisjon til dem som allerede er kritiske til academia.

– Det skumle er at de som snakker om en «akademisk elite» som bare er opptatt av seg sjøl, faktisk kan få mer rett hvis denne utviklinga fortsetter. Ikke nødvendigvis i sin politiske kritikk, men i beskrivelsen av et academia som blir mer lukka og innadvendt.

Norge har et handlingsrom som mange andre land mangler

Men hva skal til for å endre kurs? Hannah Løke Kjos trekker fram et forslag til en av informantene, nemlig muligheten for å søke flere små, fleksible støtteordninger, der forskere får anledning til å teste ut en radikal idé uten å måtte skrive en stor prosjektsøknad.

Doktorgradsstipendiaten synes det høres ut som en god idé.

– Man kan også se for seg ordninger der pågående prosjekter kan få noe ekstra tid og midler når de står midt i viktig forskning, uten å måtte gå gjennom det store søknadsmaskineriet, sier Kjos.

Samtidig mener hun Norge har et handlingsrom som mange andre land mangler:

– Vi har tross alt kjempebra grunnfinansiering av universiteter i dette landet. Derfor tenker jeg at fokuset på å skaffe eksterne penger kan tones litt ned, sier Kjos.

Og kanskje handler det også om hvilke idealer nye forskere sosialiseres inn i, ifølge sosiologen.

– Jeg tenker akademikere bør høste masse prestisje og bli berømmet av sitt universitet hvis de er gode undervisere og formidlere. Det er vel så viktig som å få prosjektstøtte eller publisere i *American Journal of Sociology*.

UNIVERSITETET
I OSLO